

Věstník Jednoty ku povzbuzení průmyslu v Čechách.

Řádná 73. výroční valná hromada Jednoty konána dne 21. června 1906 řízením předsedy p. inž. chem. a továrníka F. Schillera za účasti 32 členů, pak hostí dále uvedených. Dle obšírného protokolu, verifikatory pp. vrch. insp. J. Kraťlem, A. Kubešem a O. Šťastným pověřeného, projednán denní pořádek následovně:

Po zahájení shromáždění p. předsedou, jenž uvítal srdečně všecky přítomné a jmenovitě pp. zástupce: obce kr. hl. města Prahy p. posl. J. Jiřouska, obchodní a živ. komory pražské p. JUDra. J. Matysse, spolku pro průmysl cukrovarský v Čechách a spolku cukrovarníků vých. Čech, p. inž. K. C. Neumannu, spolku pro průmysl pivovarský v král. Českém p. Ant. Pechlátu, zemské jednoty společenstev v král. Českém p. Jos. Malinu, technologicko-průmyslového musea pražského přednosti p. inž. B. Šetlíka, svazu staveb. zaměstnatelů pp. J. V. Peláře a J. Veselého, řemeslnicko-živ. besedy pražské p. Ant. Beneše, ústřed. jatek kr. hl. m. Prahy správce p. L. Vacaty, — dožádal pan předseda za souhlasu shromáždění výše jmenované pány k verifikaci protokolu; načež přikročeno ihned k vyřízení denního pořádku:

I. **Ocenění 73. výroční zprávy za jedenacírok 1905/6.** Po upozornění p. předsedy na obsažnost a důkladnost jednací zprávy upuštěno od jejího čtení, jelikož objemný tiskopis ten byl včas všem pp. členům rozdán a jím tudíž ve známost vešel. Po tomto rozhodnutí shromáždění ujal se znova p. předseda slova k následujícímu sdělení: »Jednota želí ztráty sedmi zasloužilých spolučlenů úmrtní. I konáme čestnou a smutnou povinnost, když jim dnes věnujeme svoji vzpomínku. Všichni náleželi mezi nejvěrnější a dlouholeté členy Jednoty. Jsou to zejména: Česný člen pan Ph. Dr. Karel rytiř Kořistka, slovutný učenec, senior funkcionářů Jednoty, který přes půl století, od r. 1853 až do svého skonu dne 19. ledna 1906, věrně a neúmorně vzácné své sily věnoval všem snahám Jednoty, zejména však jejímu přičinění o rozvoj vzdělavacích ústavů průmyslových. Specielně vrahni řízení pražské školy průmyslové spocívalo v rukou Kořistkových, kterýž byl Jednotě nápomocen co nejplatněji při reorganisaci tohoto ústavu r. 1856, při jeho vybudování v řádnou dení řízení školu r. 1863, a při všem dalším jejím vytváření až do konečného odevzdání ústavu ve správu státní r. 1882. Leč i potom a jinak získal si zvěčnělý neocenitelných zásluh o všecko vzdělávací a povzbuzovací působení Jednoty, jak obšírnějším oceněním činnosti Kořistkovy v našem časopiseckém orgáně opětne vděčně pověděno. — Mimo to nám odešli na věčnost: Pan Josef sl. Inwald z Waldtreu, vynikající průmyslník, zesnulý 19. května 1906; p. Ant. Kukuk, velkoobchodník, zemřelý 11. září 1905; p. Václav Nekvasil, podn. staveb, skonavší 9. března 1906; p. Fr. Rašínrýt. z Ryzmburgka, velkoobch., zvěčnělý

12. února 1906; p. Fr. Schwarz, vrch. účelní Zemské banky krále Českého, zemřelý 21. prosince 1905 a konečně p. Václav Sviták, továrník, zemřelý 4. září 1905. Všem těmto zasloužilým členům a spolupracovníkům našim, zachová Jednota naše povždy vděčnou a čestnou vzpomínku.« Při tomto přednesení učtilo shromáždění povstáním s míst památku zvěčnělých. — Na to pokračuje p. předseda: »Jednota jest díkem zavázána: Vys. sněmu a velesl. zem. výboru království Českého, sl. radě kr. hl. města Prahy, sl. obchodním a prům. komorám v Praze, v Plzni a v Budějovicích, pak sl. České Akademii císaře Františka Josefa I. pro vědy slovesnost a umění za hmotné i morální podporování snahy Jednoty. J. Exe. p. hraběti Ed. Pálffymu, sl. Zem. bance království Českého, sl. České spořitelny, prv. obč. záložně v Praze, obč. záložnám v Karlíně, na Smíchově, v Kouřimi a v Jilemnici, Vinohradské záložně, všeobecně a obchodní záložně v Praze i ústř. bance čes. spořitelen za štědré příspěvky k účelům Jednoty a naší knihovny. Sl. spolkům pro průmysl cukrovarnický v Čechách, cukrovarníků vých. Čech a cukrovarníků střed. Čech i První českomor. továrně na stroje v Praze za příspěvky na zvelebení cukrovarského oddílu knihovny a p. inž. chem. K. C. Neumannovi za horlivé sbírání a pořádání knih. Členým vydavatelům časopisů a všem dárcům, kteří knihovnu svými dary obohatili. Naši žurnalistice, klerá se vzácnou ochotou našemu jednání na veřejnosti nápomočena byla; a konečně všem pánum členům, kteří k činnosti naší jakýmkoli způsobem platně a ochotně přispěli.« — Povstáním s míst osvědčila na to valná hromada svůj dík všem jmenovaným příznivcům Jednoty. — Když pak po této projevěch plety a vděčnosti nikdo více k slovu se nehlásil, schválena 73. výroční zpráva za jednací rok 1905/6 jedno svorně a šmáhem.

II. Účetní zpráva za sluneční r. 1905. Z týchž důvodů jako při zprávě výroční upuštěno ode člení této zprávy, načež

III. Zprávu zkušební komise o účtech za rok 1905 přednesl p. císařská rada Fr. V. Goller jakožto předseda komise. Dle nálezu i návrhu revisorů schváleny po té účty za rok 1905 bez námitky a uděleno z nich správní radě úplné absolutorium.

IV. Doplnovací volba říditeľstva sloučena po přání shromáždění s následujícím předmětem:

V. Volba zkušební komise účtu, a ke skrutinii obou voleb dožádání p. Ant. Kuběš a docent p. Jos. Schneider. Volební výkon zahrájil p. předseda sdělením příslušných článků stanov, dle kterých vystupuje každého roku jedna třetina z členů říditeľstva a sice letos pravidelným pořadem druhá třetina; dále náleží vykonání volbu revisorů každoročně. Po této informačních sděleních přikročili pp. skrutateli k sebrání hlasů, načež sepsali o volbě zvláštní protokol, dle něhož vyhlášen následující výsledek voleb: Zvoleni jednomyslně: V doplnovací volbě říditeľstva pánové: Inž. Jos. Jareš, c. k. vrch. živn. inspektor inž. K. Kordina, odb. přednosta c. k. vyš. stát. školy prům.; inž. K. C. Neumann, spolumajitel techn. lučební laboratoře a P. Sedláček, velkoobchodník, chef firmy P. & V. Sedláček. Do zkušební komise účlu pak jakožto členové pp. M. A. Bílek, podnikatel staveb, F. V. Goller, císařská rada a V. Mottl, c. a k. dvor. dodavatel; za náhraníky pp. V. Švácha, ředitel škol, Ed. Beaufort, knihtiskar, J. Wohanka, velkoobchodník. — Přítomní zvolení pánové prohlašují přijmutí hodnosti a funkci na ně vznesených, čímž oba články IV. a V. programu vyřízeny.

VI. Přednáška pana inž. Jos. Jareše, c. k. vrch. živnost. inspektora: »Hnutí zaměstnaných za poslední doby a cesty ke zmírnění růšivých protiv mezi zaměstnavateli a dělníky« — Pan přednášelí, ujav se na žádost p. předsedy slova, konal svoji vysoko instruktivní a časovou přednášku za napjaté pozornosti shromáždění, jak následuje:

»Velectení pánové! Doba nynější jest pro veškeren průmysl, pro všechno podnikání průmyslové tak kritickou, že i naše výroční zpráva, kterou ráčíte v rukou mít, se této otázky dotknouti musila. Nebudu opakovati zde to, co jste již ve výroční zprávě četli. Pravím jen, že velice trefně vystihla výroční zpráva na str. 16. stav nynějšího průmyslu a hnutí dělnického, které tak neblahým způsobem se veškerého podnikání dotýká a zvláště náš český průmysl, který po době stagnace posledních let počíná se teprve slabně vyvijet, přímo ohrožuje.

Velmi třesně se praví ve výroční zprávě, že naše Průmyslová Jednota »jakožto nejstarší sbor, hájící v Čechách průmyslové a živnostenské zájmy celé naší domoviny a to se stanoviska ryze národnohospodářského, povzneseného nad užší zájmy stranické a třídní, vždycky přičítala se dle sil svých také o zjednání a zachování míru a pořádku v poměrech dělnictva průmyslového k jeho zaměstnatelům«.

Jef mír ten kardinální podmírkou zdravé výroby, dvojnásob důležitou podmírkou za naši doby rozpolutané mezinárodní konkurence, která nás obrovskou svoji převahou na vlastní naši půdě udolá, nebude-li pracovali naše výroba v celém svém rozsahu tak, aby obhájila naši existenci a zjednala vždy dostatečnou obživu dělníkům i zaměstnavateli.«

Jednota neobírá se péčí o nalezení dobrých prostředků k vyrovnávání nešod takových poprvé. Připomínám jedně z posledních takových prací a sice anketních porad, uspořádaných od Jednoty v letech 1891 a 1892 se zřetelem k obmýšlenému tehdy vzdálení zákona o zavedení instituci k zjednávání shody mezi zaměstnavateli a dělníky. V dotyčném obšírném dobrozdání, které jest otištěno celé v 60. výroční zprávě za rok 1892/3 na str. 16—26 a které jest hlavně dilem tehdejšího referenta, nyní předsedy Jednoty pana inž. Ferd. Söhllera praví se úvodem: »Jest co nejvíce žádoucno, aby zřízena byla jakási organizace za tím účelem, aby při podnicích továrních shoda mezi zaměstnavateli a dělnictvem zahována, neb v případech jejího porušení opět obnovena a ustálena byla. Všeobecný poměr mezi dělnictvem a jeho zaměstnavateli není sice u nás tak napjatý, aby bylo nutno zaváděti o překot instituce, o kterých by lze bylo domýšleti se, že snad mají nynější protivy vyrovnati.« — Od té doby se poměry valně změnily a nejsme již takovými optimisty.

Hnuli dělnické, zvláště v poslední době, můžeme říci koncem minulého roku, zmohutnělo velice. Ať již toho přičina byla politická, ať to byly reflexy ze sousední říše ruské, jistě jest, že dělnictvo ve svých organizacích zmohutnělo vzdor tomu, že vede boj i v samém středu svém, že na př. u nás rozekláno jest ve tří táborech: sociálně demokratické dělnictvo, národně sociální a konečně velký počet dělnictva, které nehlási se k žádné organizači. Ač obě politicky zbarvené organizace za daných okolností navzájem se potírají, přece když jedná se o otázky pracovní, o urovnání a zlepšení poměrů v dílnách a továrnách, zpravidla se najdou a jsou za jedno.

Obě tyto organizace značně sesilily a to nejen do šířky, ale i do hloubky. Považuji za svou povinnost nastíniti, jak se organizace ty jeví dnes oproti dřívějšku a podati některá data, která ukazují, jakým způsobem organizace dělnické u nás rostly a mohutněly a jaký jesl nynější jejich stav. Počet dělnictva průmyslového v celém Rakousku dle posledních výkazů v r. 1905 obnáší 2,226.601 osob, z kteréhož počtu je dosud zorganizováno 323.099 osob. Počet ten zdá se poměrně k celkovému číslu ne příliš velikým. Když si však, veleclenní pánové, představíme, za jak krátkou dobu organizace dělnické takového počtu dosáhly, tu vidíme teprve ten jejich vzrůst. — Obnášel počet organizačovaných v roce 1904 pouze 189.121, za rok 1905 pak přihlásilo se nových členů 244.674, paproti tomu ale vystoupilo 110.696, tak že zvětšil se počet členstva o 133.978 osob čili skoro o 71%.

(Dokončení.)

Ředitelstvo ustavilo se po valné hromadě volbou funkcionářů, jichž mandát sluší každoročně obnoviti. Zvoleni pak znova: náměstkem předsedy p. inž. K. Fischer, továrník; jednatelem p. JUDr. V. Fáček, sekretář zem. výboru královského; správcem pokladny p. P. Sedlák, velkoobchodník; správcem knihovny p. inž. chem. K. C. Neumann; správcem domu p. F. Mellan, velkoobchodník.

Spořádání pracovních poměrů. V provádění dalších kroků, směřujících k tomuto cíli, podána právě prostřednickým poslance p. prof. inž. F. Novotného poslanecké sněmovně říšské rady motivovaná pilná petice o naléhavé zjednání zákonného podkladu pro zřizování institucí dohodčích i smírných a rovněž pak o zjednání zákonného podkladu pro právoplatné uzavírání smluv kolektivních mezi zaměstnavateli a dělníky.

Obmýšlené zdražení pošty, telegrafu a telefonu jest předmětem motivovaného podání, které Jednota neprodleně po oznámení tohoto úmyslu uči-

nila k c. k. ministerstvu obchodu, vyslovuje se z důvodů průmyslových, komerčních a pokrokových proti tomuto fiskovému opatření, které by nebylo dosaženo odůvodněno zamýšleným přilepšením zřizencům poštovním v rámci ressortu poštovního, jelikož tento ressort jest aktivní se značnými sumami a tudíž na to přilepšení má, ba zbude mu i potom značný přebytek.

Noví členové. Do svazku Jednoty vstoupili jakožto činní členové: Sl. Česká průmyslová banka v Praze, pan Dr. R. Techn. Inž. Ant. Kuboš, c. k. professor při slát. škole průmyslové na Smíchově a pp. Boh. Klauz & Fr. Kubr, výrobci pivních tlakostrojů na Smíchově.

Frekvence veřejných čítáren knihovny Jednoty v měsíci červnu t. r. Na 983 žádanek vydaných úhrnem 1728 svazků různých děl a časopisů. Mezi žadatelé bylo 345 průmyslníků, živnostníků a obchodníků, 451 žáků průmyslových, odborných, pokračovacích, obchodních a měšťanských škol, 104 posluchačů vysokých škol a 83 učitelů, úřadníků atd. Z těchto všech bylo z Prahy 949, a to z vnitřního města 487 a z předměstí 462 (jmenovitě z Král. Vinohradů 152, ze Žižkova 84, ze Smíchova 93, z Karlína 72, z Bubenče, Dejvice, Košíř, Michle, Nuslí, Podolí, Vršovic atd. 61), a mimo obvod Prahy (přímo z venkova) 34.

Prázdněn Jednoty. Dle pravidel knihovního řádu zůstane veřejná knihovna Jednoty od 1. do 31. srpna uzavřena. Po této dobu polovají obvyklé jednací prázdniny Jednoty. Rovněž tak nevyjde v srpnu »Obzor národního hospodářství«.

NB. Ostatní zprávy jednací odloženy pro nedostatek místa do »Věstníku« v příštím čísle.

Věstník Jednoty ku povzbuzení průmyslu v Čechách.

Hnutí zaměstnaných poslední doby a cesty ke zmírnění protiv mezi zaměstnavateli a dělníky. (Pokračování přednášky p. c. k. vrch. živ. inspektora inž. Jos. Jareše.) *)

Jest také zajímavé, jak se organizace ty jeví dle jednotlivých zemí; o tom podává přehled následující tabulka:

*) Zároveň dokončení zprávy o 73. řádné výroční valné hromadě. Viz předešlé číslo, str. 347.

Počet dělníků	zaměst.	organ.	v %
Čechy	872.321	94.325	10·81
Vídeň (sama)	321.705	97.198	30·21
Morava	274.277	87.599	18·71
Dolní Rakousy	148.920	19.893	13·36
Halič	113.839	8.017	7·04
Slezsko	108.883	14.496	13·11
Štýrsko	107.503	18.693	17·38
Tyroly a Vorarlberk	71.379	5.044	7·06
Horní Rakousy	68.193	5.304	7·77
Přímoří	48.841	3.837	7·93
Korutany	26.190	2.509	9·58
Krajina	25.497	1.751	6·86
Solnohrady	15.907	3.539	22·24
Bukovina	15.314	508	3·32
Dalmacie	8.382	233	1·59
Gelkem . . .	2,226.601	312.816	14·05 průměr

Z těchto cífer jest viděti, jak mocnou přitažlivou silou působí na združení takové průmyslové centrum jako jest Vídeň, ve kterém je ovšem také ústřední sídlo veškerého vedení hnutí dělnického. Co do poměrného počtu organizovaných dělníků přicházejí Čechy s 10·81% teprve na mistě sedmém a nachází se pod průměrem, který 14·05% obnáší.

Porovnáme-li vzrůst organizací dle jednotlivých korunních zemí za poslední rok, tedy shledáme, že připadalo v procentech organizovaných dělníků na:

roku 1904 roku 1905

Dolní Rakousy	16	24
Solnohrady	17	22
Štýrsko	13	18
Morava	6	14
Slezsko	6	13
Čechy	6	11
Korutany	8	10
Přímoří	8	8
Horní Rakousy	7	8
Tyroly a Vorarlberk	5	7
Halič	6	5
Bukovina	2	3
Dalmacie	1	1

Největší vzrůst členstva, t.j. o 8%, vykazují Dolní Rakousy a Morava, pak následuje se 7% Slezsko, s 5% Čechy, Štýrsko a Solnohrady, žádný přírůstek nemá Přímoří a Dalmacie a úbytek jediná Halič.

Zajímati Vás bude, velectění pánové, ještě statistika dělnických organizací s jiné stránky, totiž jakým způsobem jednotlivé kategorie dělnické na této organizaci participují.

Dle odborů shledáváme, že z každého 100 zaměstnaných vykazují organizovaných:

knihtiskaři	93·18	litografové	20·50
a jejich pomocné sily	77·75	porculánici	20·46
přístavní dělníci	38·46	dřevodělníci	18·00
kožedělníci	28·51	pekaři	14·15
lučebníci	26·92	soustružníci	13·78
kloboučníci	26·49	sladovníci a bednáři	13·39
železniční zřizenci	25·14	sedláři	13·31
malíři a lakýrnici	24·31	horníci	13·07
stavebníci	22·76	skláři	11·06
knihaři	21·75	tabákoví dělníci	10·63
kovodělníci	20·59	a 12 odborů méně než	10·00

Ještě v jiném směru jsou tyto výkazy zajímavé, totiž jakým počtem členů jsou jednotlivé kategorie dělnictva v organizacích zastoupeny, čili jaký jest počet dělnictva v organizacích dle kategorií. A tu vykazují počet členů:

kovodělníci	16.516	dřevodělníci	23.342
železniční zřizenci	32.721	horníci	17.479
textilníci	81.457	lučebníci	15.072
stavebníci	28.593	knihtiskaři	11.976

Z toho vidíme, že nejvyšší absolutní číslo vykazují kovodělníci, relativně však nejlépe organizováni jsou nejníže stojící knihtiskaři. Ještě, jak z předešlého přehledu na jevo vychází, organizováno knihtiskařů 93·18%, kdežto kovodělníků jen 20·59%.

Ale nejen do šířky, i do hloubky vzrostly organizace dělnické. Nejlepší měřítko poskytuje nám v tom ohledu odborový tisk.

V Rakousku vychází celkem 75 dělnických odborových časopisů: 40 německých, 29 českých, 5 polských a 1 italský.

Počet výtisků jednoho nákladu během měsíce obnáší u časopisů:

německých	204.450
českých	110.150
polských	16.700
italských	680
Celkem	331.980

Časopisů vychází:

Během měsíce	1nou	2krát	3krát	4denně	týdně
německých	10	12	2	10	5
českých	8	9	2	6	4
polských	—	2	2	—	1
italských	—	2	—	—	—

Co do počtu výtisků mají z časopisů německých: »Metallarbeiter« 31.600, »Eisenbahner« 24.000, »Textilarbeiter« 17.400, »Holzarbeiter« 15.500; z českých: »Kovodělník« 24.000, »Stavebník« 14.600, »Svazový list lučebníků« 7800, »Textilník« 7800, »Dřevodělník« 7600. Připomenu-li k tomu, že odborové tyto časopisy vykazují nejen co do nákladu, ale i co do vnitřního obsahu značný pokrok a připomenu-li dále, že povinné odebíráni odborového listu pro členy organizace zavedeno jest u 37 časopisů německých, 27 českých, 5 polských a 1 italského, tedy shledáme, že při ohromném významu tisku v prvé řadě témto časopisům dělnickým přísluší zásluha o vznik jejich organizací a prohloubení jejich sebevědomí.

Jak vznikl organizační dělnických šel do hloubky, o tom podává nám dále obraz jejich finanční hospodářství.

Celkový příjem dělnických organizací obnášel v r. 1896, tedy

před 10 lety	985.171	K	76	h
V roce 1905 obnášely příjmy	4,641.726	K	81	h
V roce 1896 bylo v celku vydání	650.835	K	46	h
a v r. 1905 činilo vydání	3,829.751	K	41	h

Celková hotovost organizací dělnických podle výkazů jejich obnáší nyní, na konci r. 1905 — 5.87.326·19 K.

Jest zajímavovo, že na této celkové hotovosti, na těchto fonduch rezervních, participuje dílem největším dělnictvo nejlépe organizované, ač počtem ne právě mohutné: dělnictvo v průmyslu grafickém. Dělnictvo grafického průmyslu má fondu skoro půl třetího milionu korun.

Nebude také bez zajímavosti sdělit zde položky, z nichž se výdaje skládají. Za rok 1905 bylo vydáno na:

	v %
podpory cestovní	118.154·32 K
» v nezaměstnání	738.915·88 »
» v nemoci	474.081·13 »
» invalidní a starobní	159.376·15 »
» pohřební	105.466·17 »
» v nouzi	141.291·84 »
právní ochranu	69.897·31 »
časopisy	566.857·90 »
vzdělávací potřeby	130.018·70 »
agitaci a organizaci	361.970·76 »
správní výdaje	304.946·51 »
služné	309.701·12 »
různé výdaje	354.073·62 »
Dohromady	3,829.751·41 K
	100·—

V těchto čistě spolkových výdajích nejsou pojata značná vydání na stávky, o nichž výkazy velmi těžko jsou přístupny. Pokud ve zprávách jsou pojaty, tedy z nich vychází na jevo, že vyplaceno bylo členům

z práce vyloženým	46.476·81 K, a
stávkujícím	1,118.371·14 K
celkem	1,164.847·95 K.

Přičteme-li tuto položku k výdajům dříve uvedeným, tedy shledáme, že dělnictvo organizované obětovalo na své účely za rok 1905, kulať 5,000.000 K.

Velectení pánové! Proč jsem tato data zde uvedl? — Uvedl jsem je proto, abych nastínil obraz mohutnosti těch organizačních dělnických, abych z toho odvodil, že by bylo mylným názorem, abych tak řekl pštrosi politikou, kdybychom se ukolébávali domněnkou, že snad se dají dělnické organizační nějakým způsobem násilným potlačiti, že se dají mocí vtisknouti do kolejí, ve kterých by je snad mnozí mítí chtěli, abych ukázal, že dělnické organizační jsou stále vzrůstající a ještě značného vzrůstu schopnou mocí, že ty doby patriarchální, o kterých snad mnohý starý řemeslník ještě sní, se nikdy nevrátí, a že jest nutno, aby chom věc střízlivě posuzovali a abychom s danými poměry počitali.

Jest pravda: v poslední době, zvláště během letošního roku vystoupilo dělnictvo s požadavky a po odmítnutí jich se stávkami, které byly na mnohých stranách neodůvodněné; že dělnictvo přicházelo někdy s požadavky nesplnitelnými, nemělo-li být to které odvětví průmyslové velmi citelně poškozeno, ano znemožněno. V mnohých případech výsledek ukázal, že se snad síly přečenovaly. A právě způsob vystupování některých důvěrníků dělnictva v mnohých případech více než sebevědomý vedl k tomu, že jako každý tlak budi protitlak, že také na straně zaměstnavatelů počalo se pomýšleti na obranu, že zaměstnavatelé hleděli se spojiti a spojenými silami požadavkům dělnictva čeliti.

Tyto organizační snahy zaměstnavatelů jsou ovšem v začátcích a neprodělaly ještě ty dětské nemoci, které také dělnické organizační prodělávaly. Přece však vidíme, že výsledek těchto organizačních snah zaměstnavatelů začíná být citelným, vidíme, že se strany zaměstnavatelů způsobem velmi účinným v několika případech bylo čeleno krokům dělnickým. A důsledkem toho jest, že se hledí tyto organizační zaměstnavatelské prohloubiti, že hledí stejnými zbraněmi vystupovati proti požadavkům organizační dělnických. A to má za následek, že vzplanul boj jedné organizační proti druhé, že bojuje se stávkou na straně dělnické a výlukou se strany zaměstnavatelů a že nacházíme se v boji všech proti všem, v boji, který bohužel naše průmyslové podnikání velice poškozuje a do budoucnosti podlamuje. Noprozradím žádné velké tajemství, když řeknu, že již řada větších prací zadána byla od našich průmyslníků s nepatrným percentuálním ziskem k provedení do ciziny z obavy, že by větší potřeba pracovních sil vyvolala najisto stávku. A bylo by to zajisté velmi záslužnou úlohou každého jednotlivce a v první řadě Průmyslové Jeřnoty, kdyby nějakým způsobem dala k tomu popud, aby tyto boje, nebo aspoň jich ostří, bylo zmírněno, aby se nalezla cesta, kterak by pokojné spolužití obou těchto stran bylo možným. Vždyť jsou vlastně na sebe odkázány! Vždyť nedá se mysliti průmysl bez dělnictva a dělnictvo bez průmyslu, a dříli-li se průmyslu dobré, daří se dobré zaměstnavateli i dělníku. Vždyť průmysl — abych užil toho přírovnání — není než silná větev na stromu hospodářství národního, na které oba, podnikatel i dělník sedí; a jestli jeden z nich tu větev podřezává, pak hrozí nebezpečí oběma. Hledíme-li na situaci objektivně, tu vidíme, že jest nutno v zájmu národochospodářském i v zájmu obou svářících se stran, aby těm bojům byl učiněn konec. Vždyť i v každé válce mezi jednotlivými státy, kde na hanbu naši vyspělé a vychvalované civilisace rozhoduje právo pěstní, přichází se konečně k míru. Jenže, bohužel hledí poražený co možná brzy sebrati síly své, aby se v příhodný okamžik na odpůrce svého znova vrhnul. Stejným způsobem jsem přesvědčen, že když organizační zaměstnavatelů i na nějakou dobu potlačí mocí, silou svých prostředků organizační dělnickou, že hnutí to se nezastaví. Naopak jsem toho náhledu, že dělnictvo, jak jsme viděli nyní již velice vyspělé, bude dále pracovati na tom, co má ještě doháněti. A až sesílí, — a ono jistě sesílí — že potom se může věc zase obrátili a že boje vznítí se ještě s větší trpkostí znova.

(Dokončení.)

Zákonná úroková míra má být také v Předlitavsku (ovšem zase až po příkladu Německa) ve shodě s časovými poměry upravena. Dle úmyslu vlády jen v právu občanském a obchodním, kdežto fiskový úrok z prodlení při veřejných daních a dávkách měl by zůstat v dosavadní výši. Jednota vyjádřila se o této věci obšírnějším dobrozdáním, hlavně ovšem s hlediska zájmů průmyslových. Probravši veškeré okolnosti, dospěla k závěru, že nejpřiměřenější bude, stanovití zákonné míru úrokovou veskrze (i pro fiskus) jednotně na $4\frac{1}{2}\%$. Dále pak, aby při obmýšleném zákoném rozvedení § 1883. občanského zákona pro výjimečné případy bylo věřiteli za určitých, arcíť přesnými kautelami ohrazených podmínek ponecháno, dožadovali se na základě provedeného důkazu náhrady za újmu a ztrátu, pakli následkem nedodržení smluvních podmínek se strany dlužníkovy převyšuje ona ztráta a újma nepochybně a dokázaně o značnější stupeň zákonné normované zúročení dluhu.

Verejná knihovna Jednoty jest po ukončení pravidelné srpnové prázdně od 1. září opět každodenně od 4. hod. odpol. do 8. hod. večer obecně přístupna; od 15. září pak i co neděli a svátek od 9—12 hod. dopol. — Během prázdnin vřadeno do knihovny — krom četných pokračování časopisů a děl řadových i svazkových, které v katalogu již obsaženy jsou — 190 nových spisů (inv. čís. 13.344—13.538), jichž seznam v předsíni čítáren vyvěšen a jež mimo to v příslušných oddílech třetího, na požádání každému přístupného suplementu katalogu jsou zapsány. — Mezi dary na knihách, v poslední době věnovanými, sluší uvést obzvláště hojně přírůstky, získané opět neunavným přičiněním předsedy knih. výboru p. inž. K. G. Neumanna, zejména pro studijní a representační knihovnu cukrovarství, pak dary velkoobchodní firmy pp. P. & V. Sedláka. — Jako v letech předešlých, tak i letos přijat s díkem od sl. České spořitelny v Praze příspěvek 200 K na doplnování a vedení knihovny. — Během prázdnin vykonán mimo jiné též další soupis doublett, jež k výměně za jiné žádoucí spisy připraveny a příslušné ústředně, c. k. universitní knihovně pražské s nabídkou oznameny.

Regulace řek a vodní dráhy. Manifestační schůze polabských interesentů, konané dne 15. července t. r. v Kolíně n. L., zúčastnil se jakožto reprezentant Jednoty její předseda, továrník p. inž. Ferd. Schiller. Jednota ovšem neopomene, usilovati o splnění spravedlivých desiderií, resolucemi tohoto sjezdu učmožených; a rovněž tak o splnění požadavku kanalisace Vltavy ze Štěchovic do Prahy, projevenému a motivovanému záslužným pamětním spisem pražské obchodní a živnostenské komory.

Výstavnictví. Širší schůze, svolané národopisnou společností na 18. července t. r. k úradě o pořádání výstavy lidového, zvláště uměleckého průmyslu našeho, zúčastnil se jakožto delegát Jednoty p. inž. K. Kordina, odborový přednosta c. k. vyšší st. prům. školy pražské. — Do kuratoria stálé řem. výstavy a tržnice pražské zvolení znova vylosovaní pp. zástupci Jednoty p. J. Anděl, obchodník a p. Em. Stivín, majitel knihtiskárny.

Různé. Ústřední spolek českých žen ujištěn po svém požádání případným účastenstvím Jednoty při jeho snahách národnostopářských. — Ventilovaná otázka zřízení pokusného a zkušebního pivovaru vzata v úvahu, v niž bude s náležitou obezřetostí a za účasti přizvaných odborníků pokračováno. — Mnohaleté a stále opětované dožadování se stálí subvence, zvláště pro další rozvoj knihovny vysoko potřebné, mělo ten výsledek, že c. k. ministerstvo obchodu poskytlo Jednotě opět jako r. 1903 aspoň ojedinělou podporu, tentokrát v obnosc. 400 K.

Frekvence veřejných čítáren knihovny Jednoty v měsíci červenci t. r. Na 958 žádanek vydáno úhrnem 1682 svazků různých děl a časopisů. Mezi žadateli bylo 387 průmyslníků, živnostníků a obchodníků, 419 žáků průmyslových, odborných, pokračovacích, obchodních a měšťanských škol, 110 posluchačů vysokých škol a 92 učitelů, úřadníků atd. Z těchto všech bylo z Prahy 931, a to z vnitřního města 476 a z předměstí 455 (jmenovitě z Král. Vinohradů 158, ze Žižkova 61, ze Smíchova 82, z Karlína 85, z Bubenče, Dejvic, Košíř, Michle, Nuslí, Podolí, Vršovic atd. 59), a mimo obvod Prahy (přímo z venkova) 27.

Číslo toto vydáno 15. září 1906.

Redaktor Dr. Jos. Gruber. — Majitel, vydavatel a nakladatel J. Otto.
Tiskem „Unie“ v Praze.

Věstník Jednoty ku povzbuzení průmyslu v Čechách.

Hnutí zaměstnaných za poslední doby a cesty ku zmírnění protiv mezi zaměstnatele a dělníky. (Dokončení přednášky p. c. k. vrch. živn. inspektora inž. Jos. Jareše)*)

»Snahy, aby došlo k smírnému dorozumění mezi zaměstnavateli a zaměstnanymi, prodělaly nebo prodělávají skoro všechny průmyslové státy; státy, které mají daleko vyvinutější průmysl, nežli jest nás, nacházely se dříve ve stejné situaci jako my. Jest zajímavо, že i u nás byl učiněn pokus, aby se našel modus, který by odstranil stávky a výluky, aby se našla cesta, kterou by spory byly urovnávány. Bylo to roku 1891, když podána byla v rade říšské předloha zákona o tak zv. výborech dělnických nebo továrních, a jest dálé zajímavо, že již tehdy to byla Průmyslová Jednota, která v podrobném a obsáhlém pojednání se postavila na stanovisko smírné, která podala detailně vypracované návrhy o rozhodcích soudech, jak jsem se již zmínil na počátku při poukázání na 60. zprávu výroční za rok 1891/1892, kde jsou návrhy tyto otištěny. Připomínám jen, že zpráva ta velice podrobně se zabývá poměry v různých průmyslových odvětvích a dobře praktické jich pořeby vystíhuje. Ačkoli praví se tam, že poměry nejsou ještě tak přiostřeny, aby nutkaly k okamžitému zavedení téhoto institucí, přece byli již tehdy pánové v anketě a zvláště vážený pan předseda, co referent, přesvědčeni o jejich užitečnosti, neboť z vlastní zkušenosti předvídal, kam to dojít může. Tedy již před 14 týdny vyšel z naší Jednoty popud, aby smírčí úřady a rozhodci soudy byly u nás zřízeny. Tehdy však měli na mysli jen průmysl veliký, ač, jak zkušenost nám ukazuje, i podniky maloživnostenské stejným způsobem jako velkoprůmysl jsou dělnickým hnutím dotčeny. Obtíž, nalézti pravou formu pro každý podnik průmyslový, byla pro znalce poměrů v průmyslových závodech na první pohled patrná. Již ta okolnost, že živnostenské zákonodárství naše nezná přesné hranice mezi podnikem velkým a malým, ano, že nemáme ani definice, co vlastně jest továrna, stěžuje velice situaci.

V roce 1883, když vyšla novela k živnostenskému řádu z r. 1859, vyšel také ministerský výnos ze dne 18. července 1883, čís. 22.037, ve kterém se praví, že se má za továrnou zpravidla považovati takový podnik, ve kterém se výroba nebo zpracování výrobků živnostenských v zavřených dílnách za účasti dělníků počet 20 obyčejně převyšujících a mimo jich obydlí zaměstnaných provádí, při čemž používání strojů co prostředků pomocných a zavedení dělby práce jest pravidlem a kde také rozdíl oproti podnikům řemeslným i v osobě majitele jest patrný, který sice závod vede, ale na pracích manuálních sám se neúčastní, kde také jest firma protokolována, vyšší daně platí atd.

To byla jakási kriteria, nikoli však definice továrny. My také skutečně až do dnešní doby žádné přesné vytýčené hranice mezi podniky po továrníku provozovanými a podniky ostatními nemáme, nýbrž musí v každém jednotlivém sporném případu o této otázce zvláště býti rozhodnuto. Nebudu zde rozebírat, že judikatura v otázce té není jednoznačná, že závisí ponejvíce na subjektivním nazírání a že dá se dobré mysliti podnik velký se značným počtem dělníků, aniž by musel mít charakter podniku továrního, jako na druhé straně jsou továrny par excellence, v nichž počet dělnictva vzhledem k strojům automaticky pracujícím daleko pod 20 klesá. Připomínám jen v posledním ohledu automatické mlýny nebo elektrické centrály.

Pro zavedení obmýšlených dělnických výborů naskytaly se také nemalé obtíže v továrnách jen krátký čas v roce pracujících, jako na příklad v cukrovarech, které po několikanedlání kampani dělnictvo propouštějí. A tak ať z téhoto, ať ještě z jiných příčin, záležitost tato uvízla a padla jaksi do vody.

Když se podíváme na ostatní státy průmyslové, tu shledáme, že tam této otázce věnována byla velice intensivní pozornost. Dovolte mi, abych naznačil jen několik států, jak tam na tuto otázku pohlížejí.

*) Zároveň dokončení zprávy o 73. výroční valné hromadě. Viz str. 317 a 396 zde.

V Anglii jest vydán zákon z r. 1896 o zabránění průmyslovým sporům a odstranění jich. — Tento zákon má za podklad jakési dobrovolné podrobení. Úřad, který byl na základě tohoto zákona z r. 1896 zřízen, podléhal obchodnímu ministerstvu a když vypukla nebo vypuknouti hrozila stávka, měl takový úřad rozhodčí za povinnost, aby vyšetřil příčiny, aby podnikl kroky k tomu, by se obě strany sejít mohly, aby dále na projevené přání ustanovil oběma stranám nějakého prostředníka a aby na přání jedné ze stran jmenoval rozhodčího soudu.

Zvláštní řízení předepsáno nebylo a jen od případu k případu určováno, jakým způsobem při jednání o tom kterém sporu by se pokračovati mělo.

Jest zajímavovo, že tento zákon v praxi poměrně málo půdy získal. Až do r. 1901 bylo ho použito jen v 61 případech.

Daleko lépe jest otázka tato řešena v australských koloniích a hlavně na Nov. Zélandě. Tam jest na základě zákona z r. 1894 stanoveno, že stávky a výluky jsou vůbec zakázány. Zajímavovo jest, že za tím účelem, aby stávky byly znemožněny, jsou organizace dělnická i zaměstnavatelská ve svém vybudování se strany vlády podporovány. Zákon ten poskytuje organizacím, zaměstnavatelské i dělnické, zvláštního práva, že se mohou dát registrovat a na základě toho dalšího práva, že mohou ze svého středu voliti zástupce do říšského soudu, který spory vyrovnává. Soudy tyto dělí se na dvě instance; a sice jsou to v první instance tak zv. dohodčí úřady, které mají význam lokální. Tyto dohodčí úřady sestávají z 5—9 členů podle toho, jakého významu nebo rozsahu dotačný průmyslový okres jest. Z těchto členů jeden jest předsedou a jest jmenován vládou, kdežto ostatní jsou voleni z polovice z organizací zaměstnavatelských a z polovice z dělnických.

Na tento dohodčí úřad může být vznesena každá sporná záležitost, která se týká průmyslu, a sice může být vznesena každým spolkem zaměstnavatelů jakož i každou organizaci dělnickou, dále také jednotlivým průmyslníkem nebo akciovou společností, nikoli však jednotlivým dělníkem. Následkem toho dělnictvo samo k tomu přihlásí, aby bylo organizováno. — Úřad ten má právo předvolati svědky, prohlédnouti podnik a rozhoduje většinou hlasů. Rozhodnutí jest veřejné a závazné pro obě strany. Jen v tom případě, že by se některá strana podvoliti nechtěla, má právo odvolati se na říšský soud rozhodčí jako druhou instanci. Druhá instance sestává ze 3 členů; jeden jest jmenován svazem organizací průmyslníků, druhý svazem organizací dělnických a třetí jest jmenován jako předseda vládou a sice ze sboru soudního dvoru; je to soudce z povolání. Rozhodčí tento soud jest kompetentním pro všechny spory, které byly nařízeny z I. instance vznesené. On sám nemá žádné zvláštní direktivy, nemá totiž žádného jednatřídu a rozhoduje spory jen dle právního citu a dle svého uvážení. Rozhodnutí jsou uveřejňována a mají závaznost na 3 léta, není-li v určitých případech rozhodnutí vázáno na dobu kratší. Tato rozhodnutí jsou závazna bez odvolání a kdo se nepodrobí, jest trestán.

Tresty jsou dosti vysoké. Jestliže se prohřeší proti rozhodnutí zaměstnavatelů nebo organizace zaměstnavatelů nebo svaz dělníků, obnáší trest až do 500 £ a útraty, a prohřeší-li se dělník, až do 10 lib. ster. a útraty.

Při těchto soudních řízeních žádná ze sporných stran si nesmí vzít žádného právního zástupce (advokáta), když druhá strana k tomu výslově nedá svolení, aby spory nebyly příliš zdraženy.

Tento způsob rozhodování sporů se velice osvědčil. Dle zpráv mně přistupných nebylo v posledních letech žádné stávky na Nov. Zélandě, ač soudy ty rozhodly často proti dělníkům. Takovým způsobem byly stávky a výluky úplně odklizeny.

Jiný stát s průmyslem velmi využitým jest Francie. Francie má také zákon o rozhodčích soudech ze dne 27. prosince 1892 a nařízení ze dne 17. prosince 1900. Základní myšlenkou jest, že zmocní se úředník, když stávka v některém průmyslovém odvětví vypukla nebo vypuknouti hrozí, za tím účelem, aby umožnil oběma stranám jednání, a když obě strany jsou s tím srozuměny, umožnil sestavení dohodčího úřadu.

Takovým způsobem hledí se se strany státu napomáhati dohodnutí. Rozhodnutí nejsou však závazná, nýbrž závisí od té které strany, chce-li se jim dobrovolně

podrobiti, a proto nemá toto zařízení v praxi valné důležitosti. Činnost jmenovaných delegátů jakýchsi smírných soudeů jest poměrně malá a bylo konstatováno, že jen v 11—20% sporů bylo tohoto zákona použito. V poslední době neschází sice pokusů, aby se tento zákon změnil a doplnil. Tak 2. ledna 1901 byl vydán dekret, kterým se zřizují v průmyslových okresích pracovní rady a tyto dělí se na sekce, a sice podle jednotlivých kategorií průmyslových. Sekce jsou složeny ze zástupců zaměstnavatelů a dělníků jedné a též kategorie a mají povinnost zakročiti při sporech kolektivních. Pracovní rady mají pak více charakter representativní.

Také v Belgii stává zákon již ze 16. dubna 1888, kterým se zaměstnaným umožňuje jakési právní a odborné zastoupení před soudy a kterým se umožňuje také smírné vyřizování sporů. Jest tam totiž sestaven t. zv. »Conseil de l'industrie et du travail«, jenž dělí se na tolik sekcí, kolik jest stejnorodých druhů průmyslu v tom kterém okresu a jsou složeny ze stejného počtu zvolených zástupců zaměstnavatelů a dělníků.

Vypukne-li stávka anebo to jinak poměry vyžadují, jest svolána sekce k sezení a musí se pokusiti o smírné dohodnutí mezi svářicími se stranami. Jestliže takové dohodnutí se nezdaří — jeť fakultativní a není nucené — tu se píše se protokol a uveřejní se.

Takových »Conseils de l'industrie et du travail« stává v Belgii 78.

Většho významu dosáhly v Belgii dobrovolné rozhodčí úřady, které v Mariemont a Bascoup v roce 1876 uhlářskými společnostmi byly zřízeny po příkladu úřadů dohodčích a v roce 1888 organizovány na podkladě dvojí instance, t. j. úřadů dohodčích a rozhodčích soudů. Měly však význam jen pro dotyčné doly uhelné.

Také Itálie má zákoně ustanovení o dohodčích komorách po způsobu komor v Německém Porýní ze dne 15. června 1893, tak zv. Probi viri.

Tyto instituce jsou však tak málo používané a zákoně ustanovení tak všeobecné, že v praxi nenalezly žádného významu.

V Dánsku průmysl pomalu se vyvíjel a proto tam zůstávali v sociálních institucích poněkud pozadu. Až teprve v r. 1899 po velké výluce v průmyslu stavebním a železářském, když obě strany utrpěly značných škod hospodářských, sešly se jich organisace ve společném výboru po třech delegátech, zvolily si společně předsedu a konstituovaly se takovým způsobem k stálému rozhodčímu soudu pro urovnávání sporů mezi zaměstnavateli a zaměstnanými. To bylo jakési ustavení se dobrovolné; a v důsledcích toho byl 3. dubna 1900 vydán zákon, který tuto dohodu hleděl podporovali tím, že ustavenému dobrovolnému rozhodčímu soudu přiřknuто právo jiných soudů řádných ohledně předvolání svědků. Příslušnost jest jen fakultativní, dobrovolná. Avšak tam organisace jsou tak pokročilé, že se ve velkém počtu případů na tento soud obracejí a verdiktu jeho se podrobují.

Také takovým, avšak více propracovaným je způsob v Norvěžsku. Tam není žádného zákona; avšak dobrovolnou smlouvou mezi svazem zaměstnavatelů a zemskou organisací spolků dělnických zavázaly se obě tyto strany, že veškeré své spory vznesou na rozhodčí úřad, z jich středu volený. Tato smírčí instituce má dvě instance a sice smírčí úřad a rozhodčí soud.

Smírčí úřad sestává ze 4 předsedících, volených po 2 z obou stran. Tito čtyři předsedící volí si svého předsedu sami a určují způsob, jakým mají spory být projednávány. Rozhodčí soud jako instance druhá zvolí se jen, když strany jsou s tím srozuměny a sestává ze 6 předsedících po 3 z obou stran, kteří opět si předsedu zvolí. Jednání jeho jest buď veřejné nebo tajné a rozhodnutí zavazuje obě strany; platí pak od té doby, kdy bylo podepsáno, a může být na půl roku každou ze sporných stran vypovězeno. Výpověď musí být však dána tak, aby zrušení dohody nebo rozhodnutí soudu připadlo na konec kalendářového roku.

Také ve Švédsku nemají žádného zákona, kterým by urovnávání sporů mezi zaměstnavateli a zaměstnanými bylo podporováno. Byl sice již v roce 1902 předložen návrh takového zákona k ústavnímu projednání, který má podobná ustanovení, jako obdobný zákon v Dánsku a kterým dobrovolné podro-

bení se stran rozsudku voleného smířího úřadu nebo rozhodčího soudu bylo doporučováno, avšak záležitost nenašla příznivého zakončení.

Podobně i Spojené státy severoamerické nemají žádného společného zákona k urovnávání sporů námezdních. Za to však některé státy Unie, ježto mají dalekosáhlou autonomii, samy si daly takové zákony a mají také svá usanovení o smířecích soudech.

Tak na př. stát Colorado má zákon ze dne 11. dubna 1903, spočívající na dobrovolném podrobení se rozsudku voleného soudu smířího a návrh podobného zákona předložen byl k projednání ve státu Maryland.

Naproti tomu stává v New-Yorku permanentní výbor, který nabyl značného vlivu na rozhodování sporů, z pracovního a námezdního poměru vyplývajících. Sestává ze 37 členů a to z 12 členů volených z organizací zaměstnavatelských, 12 členů ze syndikátů dělnických a 13 členů jest kooptací přibráno; jsou to osoby vynikající svým veřejným působením a odbornou znalostí. Presidentem tohoto permanentního výboru jest senator M. A. Hanna, I. vicepresidentem S. Gompers, president amerického svazu práce, a II. vicepresidentem O. S. Straus, bývalý vyslanec Unie u vysoké porty.

Výbor má za účel, aby všemi prostředky pracoval k společenskému klidu v průmyslu a k přátelskému poměru mezi zaměstnavateli a zaměstnanými a aby svou intervencí hledel zamezit veškeré stávky a výluky, aby stávky případně vypuklé srovnal atd. On má pak úlohu, aby také převzal funkci rozhodčího soudu, když v dohodě obou stran sporná záležitost nařízena byla vnesena.

Velecenní pánové! Po této exkusi do ciziny vraťme se k poměrům našim.

Jak jsem si byl dovolil již dříve podotknouti, tvořící se zaměstnavatelské organizace u nás jakožto protiváha organizací dělnických jistě budou růsti dále a se prohlubovat. O tom není pochybnosti, zvláště proto, poněvadž výsledek jich zakročení v poslední době se jeví takovým způsobem, že přímo k tomu pobádá. Ale stejně jsou ještě dalšího rozvoje schopny organizace dělnické a můžeme s jistotou na to počítat, že při známé čilosti a houževnatosti vůdčích jejich kruhů také porostou.

A já ve vztuřstvu a prohloubení těchto organizací, na jedné straně zaměstnavatelských, na druhé straně dělnických, nevidím žádného nebezpečí pro sociální mír, naopak musím říci, že bych si v zájmu tohoto sociálního míru toužebně přál, aby organizace ty již úplně byly vybudovány. Máme totiž to pevné přesvědčení, že by pak jako v jiných průmyslových státech také u nás si tyto organizace navzájem držely rovnováhu a že by, poučeny trpkými zkušenosími, přestaly vyřizovali své spory hospodářským bojem a přešly na poměr smluvný.

Bylo by také žádouceno, aby stoupající pokrok a vyšší kultura nezůstaly bez vlivu na rozhodování takových sporů mezi zaměstnavateli a dělnictvem, aby přivedly nás na cestu, která by pro obě strany bez hospodářských ztrát byla vhodnou. Tak jako mezi jednotlivci nevyřizují se spory bojem, právem pěstním, nýbrž vznosou se na řádný soud a jako k vyřizování sporů mezinárodních učiněn byl pokus s haagskou konferencí míru, aby podobným způsobem také mezi organizacemi zaměstnavatelskou a dělnickou bylo možno spory takové vyřizovati a rozhodovati. Nebude-li nalezena takováto cesta, tedy nebude v průmyslu a v živnostech klidu na velikou škodu všech zúčastněných stran a vrstev obyvatelstva.

Přihlédneme nyní bliže, zdali jsou u nás dány podmínky pro smírné ujednávání pracovních smluv, případně pro vyřizování sporů z pracovního poměru vyplývajících. Kdyby se jednalo jen o spory z poměru pracovního, námezdního a učebního, tedy bychom mohli říci, že k rozhodování jich máme hotové instituce zákonité, máme své živnostenské soudy, složené ze stejněho počtu předsedících, volených z obou stran, tedy soudy vybudované na podkladě čistě moderním. Avšak soudy tyto nemají a nemohou miti žádného vlivu na ujednávání a upravování pracovních nebo učebních smluv, na sjednávání pracovních podmínek, které v mezích zákona — hlavně co do pracovní doby, nedělní práce atd. — ponecháno jest volnému dohodnutí mezi zaměstnavatelem a dělníkem. A dělnictvo domáhá se toho, aby pracovní podmínky v jednotlivých stejnorodých oborech průmyslu neb živnosti upraveny byly stejnomořně, jednotně, aby upraveny byly na podkladě kollektivních smluv pracovních. A zajímavé jest, že se

tomu ani zaměstnavařelé v zásadě nevzpírají, tak že se zdá, že se jedná jen o to, nalézt společnou základnu, na níž by se obě strany sešly, nalézli vhodnou formu, která by oběma vyhovovala.

Dosud stojí organizace zaměstnavařů a organizace zaměstnaných nepřátelsky proti sobě, zbrojí k boji a měří své sily. Ale přede mnou již příklad, že vyspělé tyto organizace postaví k noze zbraň a uzavírají příměří na určitou dobu. Jsou to organizace v průmyslu grafickém. Organisovaní principálův na jedné a disciplinované dělnictvo na druhé straně uzavírá svými delegáty pracovní smlouvu na řadu let, platnou pro celou říši a výpovědí vázanou, nad jejímž dodržováním bdí zvláštní zvolený výbor, dozorčí komise, již přísluší autoritativní výklad jednotlivých podmínek smlouvy a případné vyrovnávání rozporů.

Tato jednotná úprava pracovních podmínek, toto dobrovolné podrobení se jednotlivce zájmům celku předpokládá však co nejúplněji vybudovanou organizaci na obou stranách a vysoce vyvinutý smysl pro společné zájmy. — Toho však bohužel dosud u ostatních odborů průmyslu a živnosti nenalezáme a já také, jak poměry z vlastního názoru znám, nevěřím, že by se v dozírné době nalezlo v zúčastněných kruzích tolik disciplinovanosti, aby dobrovolné podřízení se zájmům celku umožnilo upravení pracovních podmínek bez bojů a bez otřesů na podobném podkladě, jako v průmyslu grafickém.

Že tento názor jest správný, o tom poučuje nás nejlépe zkušenost.

V převalné většině případů, kde dosud kollektivní smlouvy byly uzavřeny — mimo průmysl grafický — nebyly podmínky jich dodrženy ani z jedné ani z druhé strany. Nebuduž zde rovnáděno, co připsali jest na vrub konkurenčních ohledů na straně zaměstnavařů a co na vrub vlivu dílenských důvěrníků organizovaného dělnictva, kteří často proti vůli vůdců svých z nicotné příčiny slávky vyvolali.

Z toho všeho vychází na jevo, že má-li kollektivní smlouva mít závaznost, musí postavena být na podklad zákonného, musí uzavření její být vůbec umožněno, a musí na smlouvající strany zákonem uvalena být zodpovědnost za přesné dodržování podmínek.

My sice máme v našem řádě živnostenském na dvou místech ustanovení, která by na kollektivní smlouvy mohla být vztahována; ustanovení ta jsou však úplně nedostatečná. Jedno z nich jest § 88. a) živn. řádu, pojednávající o pracovních řádech a druhé § 114. živn. řádu, předpisující společenstvům, aby se starala o udržování spořádaných poměrů mezi zaměstnavařem a zaměstnanými, zvláště vzhledem na poměr pracovní, jakož i zřizování a udržování dělnických poptaváren a sprostředkování práce.

Pracovní řády předepsány jsou jen pro podniky po továrníku provozované nebo takové, v nichž v uzavřených dílnách zaměstnáno jest více než dvacet dělníků, v novější době pak novelou ze dne 22. července 1902, ř. z. čis. 155 také pro takové podniky stavební. Když si představíme, že nikde nemáme žádné definice, co jest továrna, že taková definice při stálém vývoji průmyslu a jeho forem není ani možna a od případu k případu jest třeba o oláze té pořadem instancí rozhodovat, když si uvědomíme, že § 88. a) ž. ř. všecky podmínky pracovní nevyčerpává a pracovní řád jen část pracovní smlouvy tvoří a když konečně přihlédneme k tomu, že vlastně pracovnímu řádu dělnictvu bez potazu oktroyovanému hlavní charakteristická známka každé smlouvy, t. j. vzájemná dohoda o jejích podmínkách schází, tedy shledáme, že § 88. a) ž. ř. jest jakožto podklad kollektivní smlouvy pracovní úplně nedostatečný, nepočítaje ani tu okolnost, že stejně jeho znění pro řadu podniků, třeba téhož druhu, nijak nemůže být předepsáno.

Co se pak týče úpravy pracovních poměrů v malých živnostech spojených ve společenstvech, jak je měl na mysli zákonodárci v § 114. živn. řádu, tu nesmíme se oddávat žádným illusim. Každý, kdo nás život společenstevní zná, musí být toho přesvědčení, že k výši takového úkolu se naše společenstva ještě nepropracovala a nikdy nepropracují. Vždyť velká část jich nevyplňuje ani úkoly jim mnohem blížší a nezmohla se ani na to, aby upravila jen otázku učednickou, pro dorost řemeslný tak důležitou. Konečně kdyby se i v některém společenstvu nalezl výminečně vynikající organizátorský talent k jednočinnému upravení poměrů pracovních mezi zaměstnavařem a dělníky, schází společenstvu potřebná

autorita, vliv a moc. Vždyť § 114. ž. ř. jest tak všeobecný a jemu oproti stojí jiná ustanovení zákonné, která smluvě podmínek pracovních, mzdy, způsobu výplaty atd. ponechávají volné dohodě každého jednotlivce, takže s tímto zákoným předpisem pro nás případ kollektivní smlouvy naprosto vyjít nelze.

Proto mám, veletění pánové, to přesvědčení, že jest jediná možnost, aby chom z této kalamity vybředli; že jest jediná možnost, aby boje mezi zaměstnatelem a zaměstnanými, které naše podnikání průmyslové tak ochromují, byly odstraněny: Když bude totiž dán zákonný podklad pro uzavírání kollektivních smluv pracovních, pro obě strany závazných, buď na určitou dobu, buď proti výpovědi a když nedodržení smluvě podmínek ohroženo bude přiměřenými tresty nebo pokutami. Co se pak týče sporů z těchto smluv vzešlých, bylo by třeba, aby rozhodovány byly osobami s poměry důkladně obeznámenými, nestrannými a tu zdá se mi, že by nejlépe se k tomu hodily naše živnostenské soudy, do jejichž kompetence již stejně spory z poměru námezdního a pracovního spadají.

Dokud na tomto podkladě nebude vybudovány organizace zaměstnávatelské a dělnické, dotud nebude klidu. Bylo by to zajisté zásluhou Průmyslové Jednoty, která se v zájmu nerušeného rozvoje průmyslu postavila na stanovisko sociálního míru, kdyby kroky, které již v r. 1892 podnikla, nezůstaly posledními a kdyby v důsledcích ankety, nedávno o tomto předmětu pořádané, dala popud k zákonodárné akci, již by cesta k dorozumění mezi zaměstnatelem a zaměstnánym byla upravena.«

Po skončení přednášky osvědčil p. předseda za souhlasného potlesku shromáždění srdečný dík Jednoty p. přednášejícímu za jeho bohatě obsažný, časový a zevrubný výklad, jenž přispěje spolu nemálo k objasnění palčivé otázky o zjednání míru mezi zaměstnávateli a dělníky, kteroužto otázkou se Jednota vážně obírá.

VI. Volné návrhy. Jelikož do lhůty stanovami předepsané nebyly žádné podány, připomíná p. předseda, že eventualní, přímo ve valné hromadě činěné návrhy mohou být jen odkázány ředitelstvu k úvaze a k jednání.

Jelikož pak ani k těm nechlásil se nikdo o slovo, prohlásil p. předseda program za vyčerpaný a s díkem všem přítomným účastníkům po té valnou hromadu za ukončenou.

† **Frant. Holoubek ml.**, společník chvalně známé firmy Frant. Holoubek na Kr. Vinohradech, činný člen Jednoty, průmyslník čilý, podnikavý a vlastenecky zasloužilý, zemřel dne 8. října 1906 v mužném věku 36 let. Želí jeho ztráty, zachová ho Jednota v čestné paměti.

Veřejná knihovna Jednoty. Pokračujícím přehlížením a doplňováním zpráv různých ústavů a korporací zjištěno nanovo, jak přes všecky urgencie knihovní správy zůstávají tyto sbírky kusé a neúplné, hlavně pokud se týče ústavů a sborů, jež nemají stálých kanceláří a kde střídaví funkcionáři jeví také střídavou péči a přesnost. Proto znova snažně žádáme všech pp. členů i příznivců Jednoty, aby neopomíjeli pamatovati na knihovnu takovýmito zprávami (též výstav. katalogy), jež kompletní bývají po čase velkou vzácností a cennými, ba často důležitými dokumenty kulturními!

Regulace řek a vodní dráhy. Pokračujíc ve svém ustáleném a závažnými úspěchy provázeném usilování o regulaci a meliorace vod a splavnění řek v království Českém, obrátila se Jednota v té příčině znova důklivě i zevrubně motivovanými spisy jak k c. k. vládě tak i k zem. výboru. Kroky ty pojí se dle zásady svorného a souhlasného postupu všech povolaných činitelů jednak k výbornému, všeestranně a pronikavě přesvědčivému pamětnímu spisu pražské obch. a živ. komory o nutném pokračování kanalizace Vltavy nejprve z Prahy nad ústí Sázavy do Štěchovic; jednak k resolucím posledního sjezdu polabských interesentů v Kolíně stran soustavného provádění melioračního, regulačního a splavňovacího díla v obvodu Malého Labe.

Frekvence veřejných čítáren knihovny Jednoty v měsíci září t. r. Na 1197 žádanek vydáno úhrnem 2038 svazků různých děl a časopisů. Mezi žadateli bylo 415 průmyslníků, živnostníků a obchodníků, 650 žáků průmyslových, odborných, pokračovacích, obchodních a měšťanských škol, 81 posluchačů vysokých škol a 41 učitelů, úřadníků atd. Z těchto všech bylo z Prahy 1149, a to z vnitř-

niho města 605 a z předměstí 544 (jmenovitě z Král. Vinohradů 181, ze Žižkova 93, ze Smíchova 115, z Karlína 92, z Bubenče, Dejvic, Košíř, Michle, Nuslí, Podolí, Vršovic atd. 68), a mimo obvod Prahy (přímo z venkova) 48.
